

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Володимир Миколайович СОКОЛОВ,

*кандидат юридичних наук,
суддя Сумського окружного
адміністративного суду*

Соціальна безпека держави розглядається у науковій літературі, як захищеність життєво важливих інтересів людини, громадянина, суспільства, за якої забезпечуються соціальний прогрес та економічний розвиток, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у соціальній сфері, зокрема у сфері соціальної політики та пенсійного забезпечення, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти, культурного розвитку населення тощо [1, с. 255-263]. Саме тому, важливо, щоб соціальна безпека була забезпечена відносно кожного без виключення громадянина України, не залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, від роду діяльності.

Разом із тим, окремі категорії громадян потребують додаткових гарантій соціальної безпеки в силу їх професійної діяльності. Однією із категорій, на яку поширюються додаткові гарантії соціальної безпеки, є категорія державних службовців, адже такі особи несуть підвищену відповідальність за виконання покладених на них повноважень, а ряд конституційних гарантій не поширюються на них, чи поширюються із певними обмеженнями. Окрім того, державні службовці несуть значне психологічне навантаження, і усі вищенаведені фактори безумовно відбиваються на матеріальному, соціальному та правовому стані таких осіб. Тому, питання соціальної безпеки державних службовців є актуальним для дослідження. Об'єктивна необхідність у додаткових гарантіях соціальної безпеки державних службовців свідчить про важливість їх належного наукового аналізу, а також про доцільність дослідження ефективності законодавства, адже лише ефективне законодавство здатне забезпечити соціальну безпеку державних службовців. Тому, питання переваг і недоліків правового регулювання соціальної безпеки державних службовців є актуальним для дослідження.

У найзагальнішому розумінні, соціальна безпека розглядається в сучасній науковій літературі, як складова економічної безпеки держави, що включає етнонаціональну, демографічну, гуманітарну та медичну безпеку [2, с. 64]. Тобто, якщо економічна безпека полягає у здатності держави задовольнити потреби громадян та суспільства на певному визначеному рівні, не залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних ознак, роду діяльності, то соціальна безпека є одним із аспектів такого задоволення. Звертаючись до складових соціальної безпеки, передбачених Основним

Законом нашої держави, у першу чергу звернемо до змісту частини 1 статті 46 Конституції України [3], згідно якої соціальний захист громадянина включає його право на забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Також, соціальна безпека, на нашу думку, включає й інші аспекти – право на відпочинок (стаття 45), право на житло (стаття 47), право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло (стаття 48), право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (стаття 49). Тобто, керуючись таким розумінням, соціальну безпеку державних службовців варто у першу чергу розуміти, як соціальну безпеку громадян, яка в свою чергу являє собою складову економічної безпеки громадян – це означає, що державні службовці мають бути економічно та соціально захищені державою, безвідносно до їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних ознак. У такому розумінні соціальна безпека державних службовців, на нашу думку, включає соціальний захист громадянина (забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних обставин, а також у старості), право на відпочинок державних службовців, право на житло державних службовців, право на достатній життєвий рівень державних службовців, право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування державних службовців.

Із точки зору Б. М. Данилишина та В. І. Куценко, соціальна безпека пов'язана з дотриманням соціальних стандартів. Дослідники визначають поняття «соціальної безпеки» через призму її особливостей, зокрема: можливості постійно підтримувати основні показники, пов'язані з природним відтворенням населення, на рівні не нижче мінімально допустимих норм; здатність зберігати високий рівень здоров'я населення і не допускати поширення на території соціально небезпечних захворювань; можливість забезпечити високий рівень життя населення; можливість забезпечити підтримку та збереження необхідних параметрів якості соціального середовища, яке безпосередньо впливає на безпеку особистості; здатність протистояти міграційному відтоку населення тощо [4, с. 21]. Звернемо увагу на те, що не усі з перелічених аспектів можуть стосуватись соціальної безпеки державних службовців. Наприклад, такі аспекти, як забезпечення природного відтворення населення чи протистояння міграційному відтоку населення не є складовими соціальної безпеки державних службовців, але ряд інших аспектів є. По-перше, звернемо увагу на аспект забезпечення високого рівня життя населення. Так, згідно зі статтею 48 Конституції України [3], кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Звернувшись до положень Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [5], зробимо висновок, що «достатній життєвий рівень» забезпечується зокрема шляхом оплати їхньої праці. Зокрема, у частині 1 статті 50 даного нормативно-правового акту визначено, що «держава забезпечує достатній рівень оплати праці

державних службовців для професійного виконання посадових обов'язків, заохочує їх до результативної, ефективної, добросовісної та ініціативної роботи». У даному контексті, достатній рівень оплати праці означає, що він є таким, який дозволяє кожному державному службовцю забезпечувати власне існування та існування його сім'ї. Для цього, частиною 2 статті 50 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [5] визначено, що заробітна плата державного службовця складається з посадового окладу, надбавки за вислугу років, надбавки за ранг державного службовця та різноманітних премій у разі їх встановлення. По-друге, до таких аспектів віднесемо здатність зберігати високий рівень здоров'я населення. Зокрема, статтею 55 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII на керівника державної служби покладається обов'язок створити здорові та безпечні умови, необхідні для належного виконання державними службовцями своїх обов'язків. «Здорові та безпечні умови» означає охорону праці державних службовців та їх захист від впливу негативних виробничих факторів. Також статтею 57 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII передбачено, що державним службовцям надається щорічна основна оплачувана відпустка тривалістю 30 календарних днів, якщо законом не передбачено більш тривалої відпустки, з виплатою грошової допомоги у розмірі середньомісячної заробітної плати. По-третє, звернемо увагу на аспект можливості забезпечення підтримки та збереження необхідних параметрів якості соціального середовища. У даному контексті, звернемось до частини 2 статті 55 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [5], згідно якої керівник державної служби зобов'язаний вжити заходів для: 1) надання державним службовцям необхідної для виконання посадових обов'язків інформації; 2) облаштування приміщення, пристосованого для виконання посадових обов'язків; 3) належного облаштування робочих місць; 4) забезпечення державних службовців необхідним обладнанням. Отже, зробимо висновок, що відштовхуючись від змісту позиції Б. М. Данилишина та В. І. Куценко, соціальну безпеку державного службовця варто розуміти як забезпечення достатнього життєвого рівня для нього і його сім'ї, збереження здоров'я державного службовця та забезпечення умов для комфортного здійснення ним службових обов'язків.

В. А. Скуратівський та О. А. Линдюк визначили соціальну безпеку, як стан життєдіяльності людини та суспільства, що характеризується сформованою, сталою соціальною системою забезпечення соціальних умов діяльності особистості, її соціальної захищеності, стійкості до впливу чинників, які підвищують соціальний ризик [6, с. 196]. Звертаючись до чинного законодавства, забезпечення соціальних умов діяльності державних службовців, як нами вже відзначалось раніше, забезпечується згідно статті 55 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [5] шляхом покладення обов'язку на керівника державної служби створити здорові та безпечні умови, необхідні для належного виконання державними службовцями своїх обов'язків. Забезпечення соціальної захищеності особистості передбачене зокрема статтею 54 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [5], згідно якої

державному службовцю може надаватися службове житло, або матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань. До засобів забезпечення стійкості до впливу чинників соціального ризику віднесемо пенсійне забезпечення державних службовців. Так, згідно зі статтею 90 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [5], пенсійне забезпечення державних службовців здійснюється відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV [7]. Отже, згідно такого розуміння, соціальна безпека розглядається у єдності трьох аспектів: по-перше, забезпечення соціальних умов діяльності державного службовця; по-друге, забезпечення соціальної захищеності державного службовця; по-третє, забезпечення стійкості державного службовця до впливу чинників соціального ризику.

Серед складових соціальної безпеки державних службовців нами виділено наступні:

- 1) забезпечення достатнього життєвого рівня для державного службовця та членів його сім'ї;
- 2) забезпечення соціальної захищеності державного службовця, у тому числі забезпечення житлових питань, сприяння у вирішенні соціально побутових питань, захист від дії соціальних ризиків;
- 3) забезпечення охорони здоров'я державних службовців, у тому числі його відпочинку, охорони праці, забезпечення необхідних параметрів якості робочого середовища.

Список використаних джерел:

1. Благун І. Г., Кушнірчук Ю. М., Піддипна Р. П. Соціальне страхування : навч. посіб.; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : СПОЛОМ, 2015. 270 с.
2. Шахматова Т. А. Теоретичні засади визначення категорії "соціальна безпека" національної економіки. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2013. № 3. С. 72-77.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996 р. № 30. стаття 141.
4. Данилишин Б., Куценко В. Соціальна безпека - підґрунтя сталого розвитку. *Вісник Національної академії наук України*. 2010. АГРОСВІТ № 8, 2015. № 1. С. 20-28.
5. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 4. ст. 43
6. Скуратівський В., Линдюк О. Соціальна безпека українського суспільства та шляхи її забезпечення. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. № 3. С. 194-204
7. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 49-51. ст. 376